

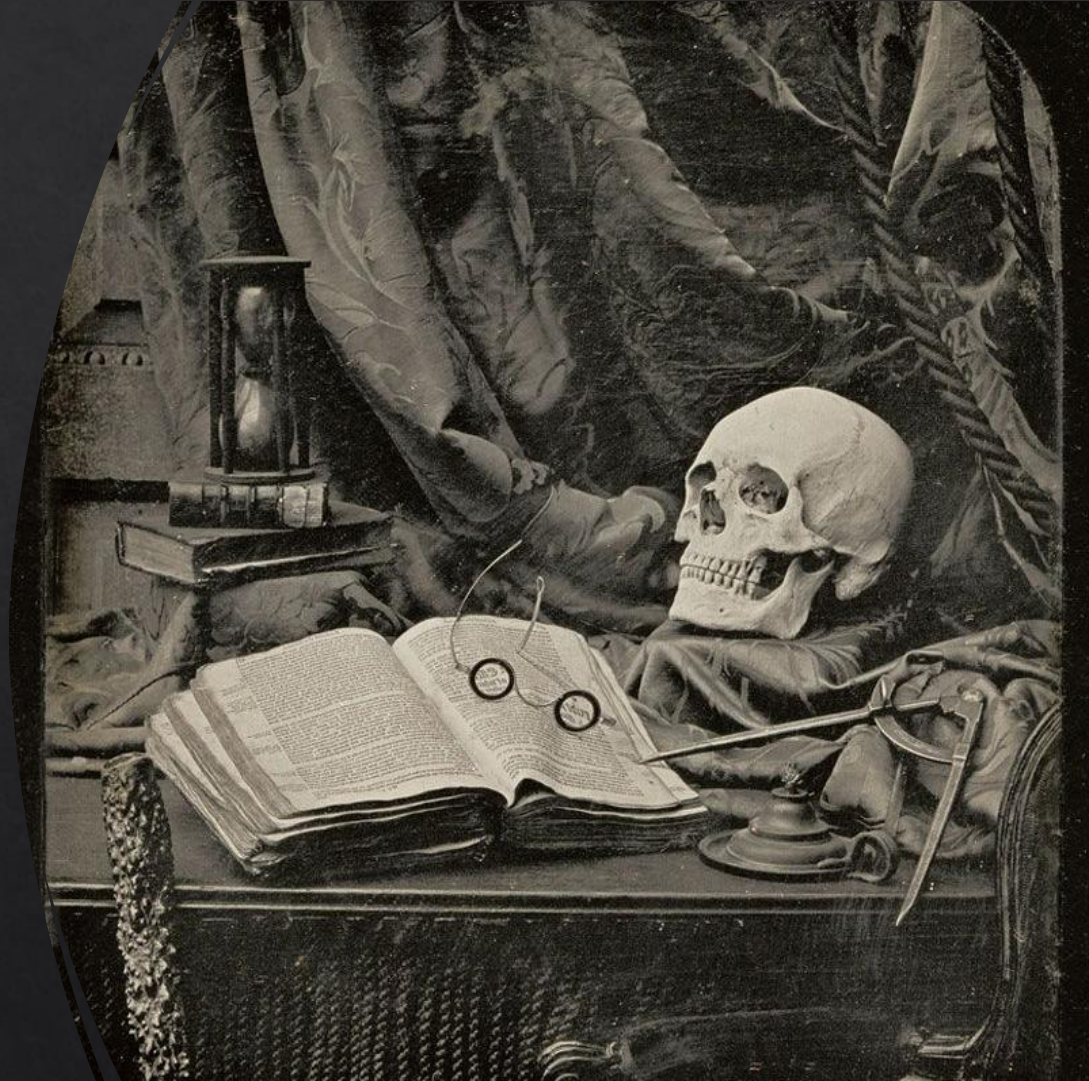
Tættere på de gamle familiefotografier

Fotograf: H.P. Jensen, Vejle. 1907. Foto: Vejle Stadsarkiv

Dagsorden

- ◆ Baggrund
- ◆ Fotografiets historie
- ◆ Datering
 - teknik/format
 - fotografsignaturer
 - protokoller
 - påklædning
- ◆ Bevaring

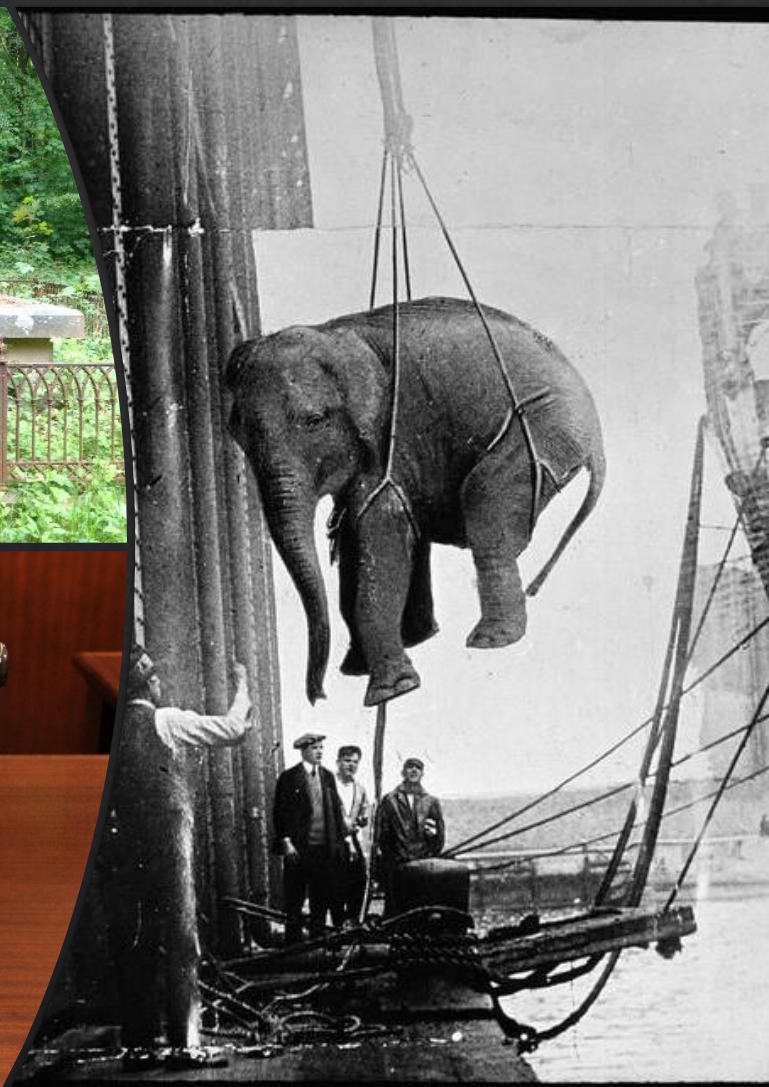

Godaften!

- Cand.mag. i Engelsk 2003
- Ph.d. i Historie 2007

• Tidl. museumsinspektør
Fredericia, Vejle, Ribe/Esbjerg,
Varde

• Tidl. Underviser
Steiner, gymnasiet, universitetet

Fotografiets historie

- fra unika til massemedie via adskillige revolutioner

- ◊ Portrætfotografiets historie
- ◊ De første 100 år

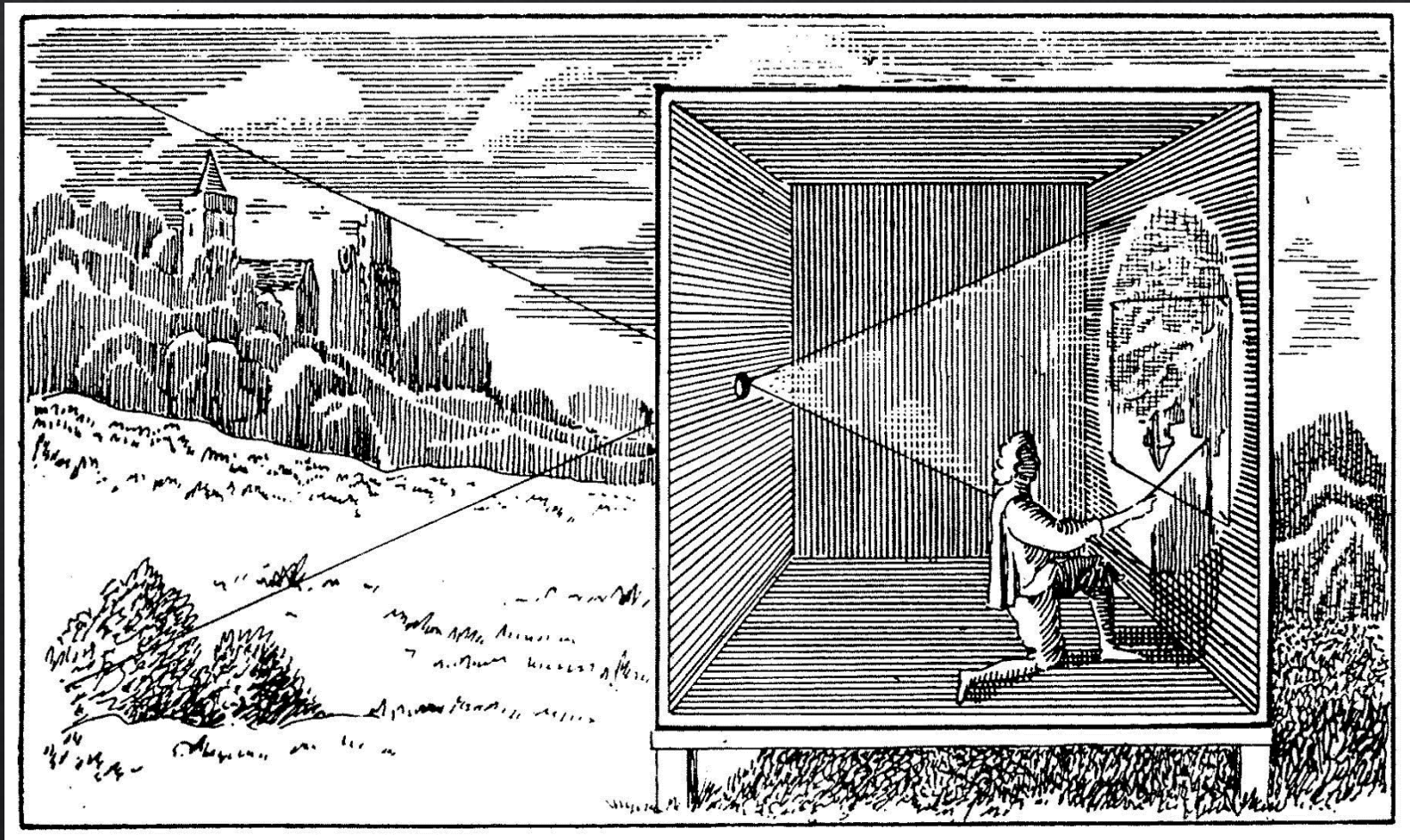

Daguerreotypi, ca. 1853

Rytterskolen i Højen, 1876

Camera obscura

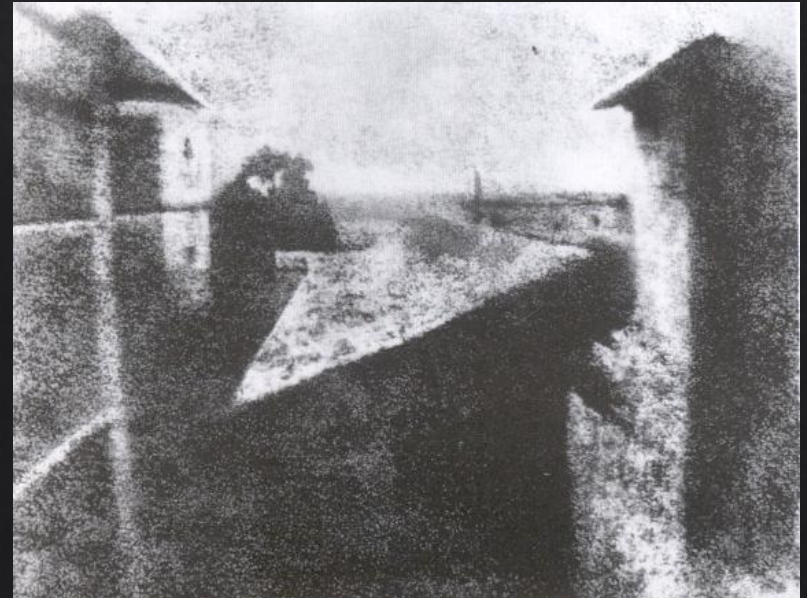
Første "fotografi"

- ◊ Nicéphore Niépce
- ◊ Camera obscura – hvid asfalt/olie på tynplade, hærder, skylles i lavendelolie.
- ◊ Positiv
- ◊ Udsigt fra vinduet ved Le Gras (ca. 1826) - 8 timer!

Første "fotografi"

- ◊ Nicéphore Niépce
- ◊ Camera obscura – hvid asfalt/olie på tinplade, hærder, skylles i lavendelolie.
- ◊ Positiv
- ◊ Udsigt fra vinduet ved Le Gras (ca. 1826) - 8 timer!

Daguerreotypi

- ◆ Louis Jacques Mandé Daguerre
- ◆ Camera obscura –
forsølvet kobberplade,
lysfølsom med
jodopløsning, fremkaldt
over kviksølvdampe
- ◆ 1839 frigivet 'til verden'
(minus England)
- ◆ Positiv
- ◆ 1837 - 30 minutter
1839 - 15 minutter
1841 - 1 minut

Daguerre: Paris, 1838, over 15 minutter

Samtiden var fuldkommen overvældet...!

”Måske, hvis vi forestiller os den skarphed, hvormed et objekt genspejles i et fuldkommen perfekt spejl, kommer vi så tæt på virkeligheden, som det er muligt. For Daguerreotypi-pladen er i sandhed uendeligt (vi anvender betegnelsen med velberåd hu) *uendeligt* mere præcis i sin repræsentation end noget maleri udført af menneskehænder. Hvis vi undersøger et almindeligt kunstmaleri i et kraftigt mikroskop, vil alle spor efter lighed med naturen forsvinde – men det grundigste studie af det fotogene afslører kun en mere absolut sandhed, en mere perfekt samhørighed i udseende med det, det repræsenterer. Variationerne i skygge og graderingerne af både lineære og æteriske perspektiver tilhører sandheden selv, med deres overlegne perfektion”.

Edgar Allan Poe, “The Daguerreotype”. Alexander’s Weekly Messenger. 15. januar 1840.

Bertel Thorvaldsen forsagede Djævelen

A.C.T. Neubourg: Bertel Thorvaldsen, 1840. Thorvaldsens Museum.

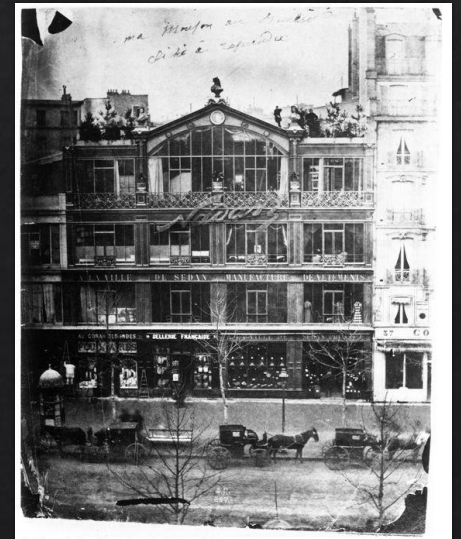
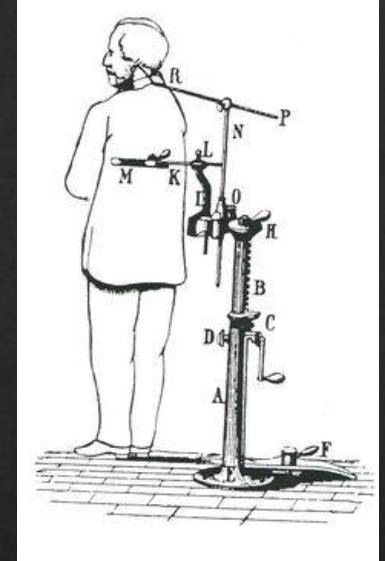
....Hippolyte var ikke så imponeret

“Liget I ser her er liget af hr. Bayard, opfinderen af den process, der netop er demonstreret for jer. Så vidt jeg ved, har denne utrættelige eksperimentør været beskæftiget med sin opdagelse i omkring tre år. Regeringen, som kun har været alt for generøse overfor hr. Daguerre, har sagt, at den ingenting kan gøre for hr. Bayard, og det stakkels skind har druknet sig. Åh, menneskelivets luner...! ... Han har været i lighuset adskillige dage, og ingen har genkendt eller vedkendt sig ham. Mine damer og herrer, I må hellere gå videre hvis jeres lugtesans ikke skal lide, for som I kan se, er herrens ansigt og hænder begyndt at nedbrydes”.

Hippolyte Bayard, "Portræt som en druknet mand". Direkte positiv. 1840.

Daguerreotypi

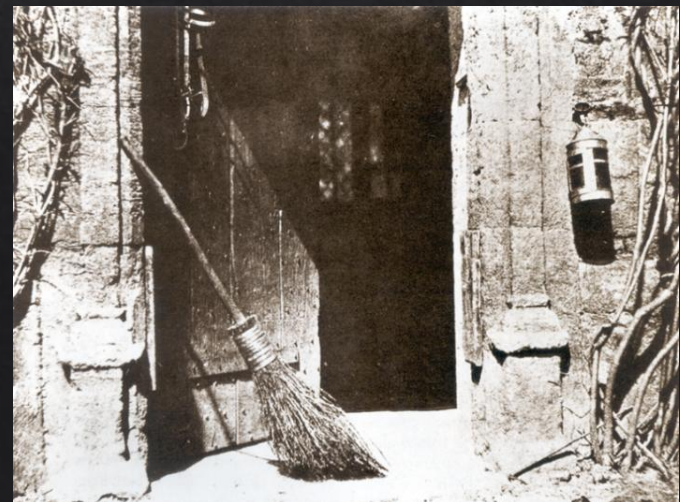

Kalotypi

- ◊ William Henry Fox Talbot
- ◊ Skrivepapir, klorsølv, saltvand (jodsølv)
- ◊ 1834 (1841 patent i England, Frankrig og Amerika)
- ◊ Negativ-positiv ('fotografi')
- ◊ 10-30 minutter
- ◊ *The Pencil of Nature*, 1844

Lacock Abbey, 1835

"The Open Door", fra The Pencil of Nature

Vådpladeprocessen

- ◇ /Kollodium-processen (skydebomuld, æter, alkohol = plaster)
- ◇ Frederick Scott Archer
- ◇ Glasplade med kollodium (skydebomuld, æter, alkohol) – skulle eksponeres våd (tør efter 10-20 minutter)
- ◇ Kontaktaftryk på albuminbehandlet (æggehvide) papir
- ◇ Negativ-positiv
- ◇ 1851 – ikke patent
- ◇ Billig, lysfølsom, detaljeret, ubegrænsede kopier

Vådpladeprocessen

- ◈ Nye muligheder – nye genrer
- ◈ 'Dokumentarfotografi'

Roger Fenton, "The Valley of the Shadow of Death", Krim-krigen, 1855.

Vådpladeprocessen

- ◊ Nye muligheder – nye genrer
- ◊ ‘Dokumentarfotografi’

Østrigske soldater i Mølholmsdalen, Vejle, 1864

Vådpladeprocessen

- ◊ Nye muligheder – nye genrer
- ◊ Kunstfotografi

Henry Peach Robinson, "Fading Away", 1858.

Vådpladeprocessen

- ◊ Stereoskopfotografi
- ◊ Ca. 1851 → (fra 1853 kamera med dobbelt objektiv)

Bohusläns museum

Vådpladeprocessen

- ◊ Ambrotypi (/vitrotypi)
- ◊ Underbelyst kollodiumnegativ, sortmalet bagside
- ◊ Ca. 1855 →

Vådpladeprocessen

- ◊ Ferrotypi
- ◊ Kollodium-overtrukne sort- eller brunemaljerede jernblikplader
- ◊ I Amerika fra ca. 1856, i Europa fra ca. 1860

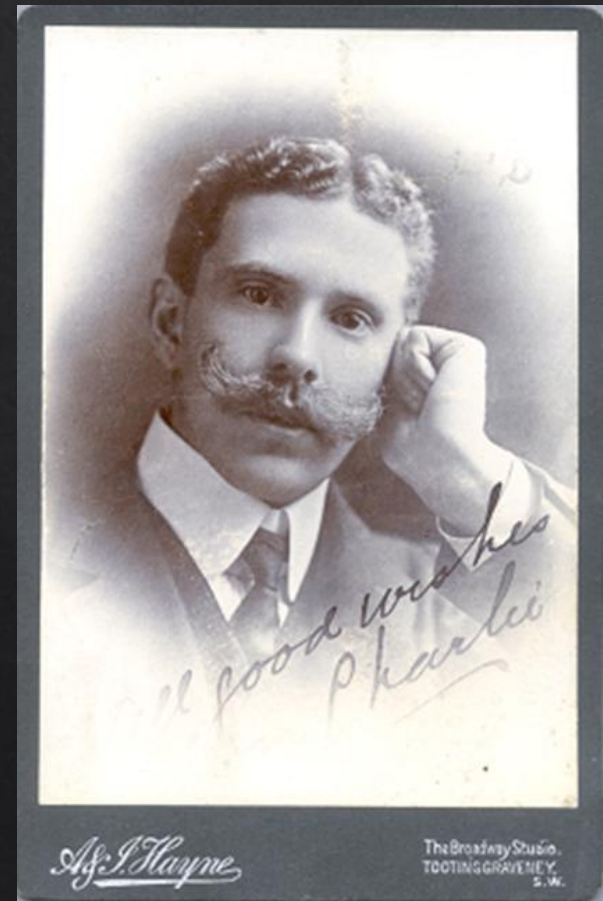
Vådpladeprocessen

- ◊ Visitkortfotografi (ca. 6x10 cm)
- ◊ Frankrig: 1854 (kamera)
- ◊ Danmark: 1860 → (særligt 1861-1866)
- ◊ Stykpris: en dagløn for en gennemsnitsarbejder

Vådpladeprocessen

- ◊ Kabinetsfotografi (ca. 10x15 cm)
- ◊ Ca. 1866 →

Vådpladeprocessen

◇ Andre formater

◇ 5x9

◇ 5x11

◇ 7,5x14

◇ ???

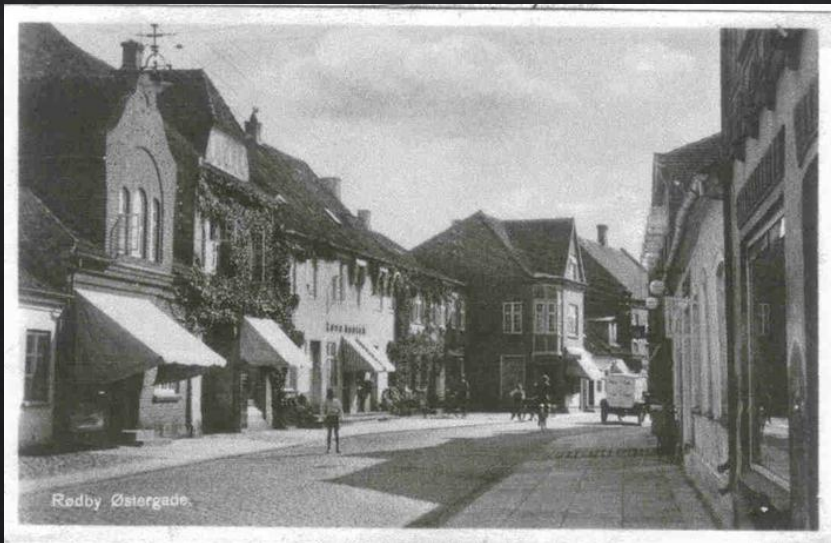
Tørpladeprocessen

- ◇ Richard Leach Maddox
- ◇ 1871
- ◇ Gelatine m. sølvbromid på glasplader. Gelatinegydet kopipapir
- ◇ 1879 – færdigkøbte glasplader
- ◇ Eksponeringstid $1/25$ dels sekund – ‘håndholdt’ kamera
- ◇ Effektivt forstørrelsesapparat

Postkort

- ◆ 1887 (med fotografi)
- ◆ 1920 – 42 mio. postkort gennem DKs postvæsen

Postkort. Østergade i Rødby. Ca. 1935. (Rødby Lokalhistorisk Arkiv.)

Kodak rullefilm

- ◇ George Eastman
- ◇ 1888 – Kodak kamera (papirrulle)
- ◇ 1889 – celluloid rullefilm
- ◇ ”Tryk på knappen – vi ordner resten!”
- ◇ Fotografiapparatet blev allemandseje

Blitz

- ◇ 1880'erne: magnesium-pulver-eksplosion
- ◇ 1925: blitzpæren

Jacob A. Riis, How the Other Half Lives, 1890

Farvefotografi

- ◊ 1907 – Autochrome (tre farver stivelseskorn som 'filter')
- ◊ 1936 – Kodachrome (alm. tilgængeligt efter 1950)
- ◊ 1937 – Agfacolor (alm. tilgængeligt efter 1950, udbredt i 1970'erne)

Autochrome 1910

Kodachrome 1940'erne

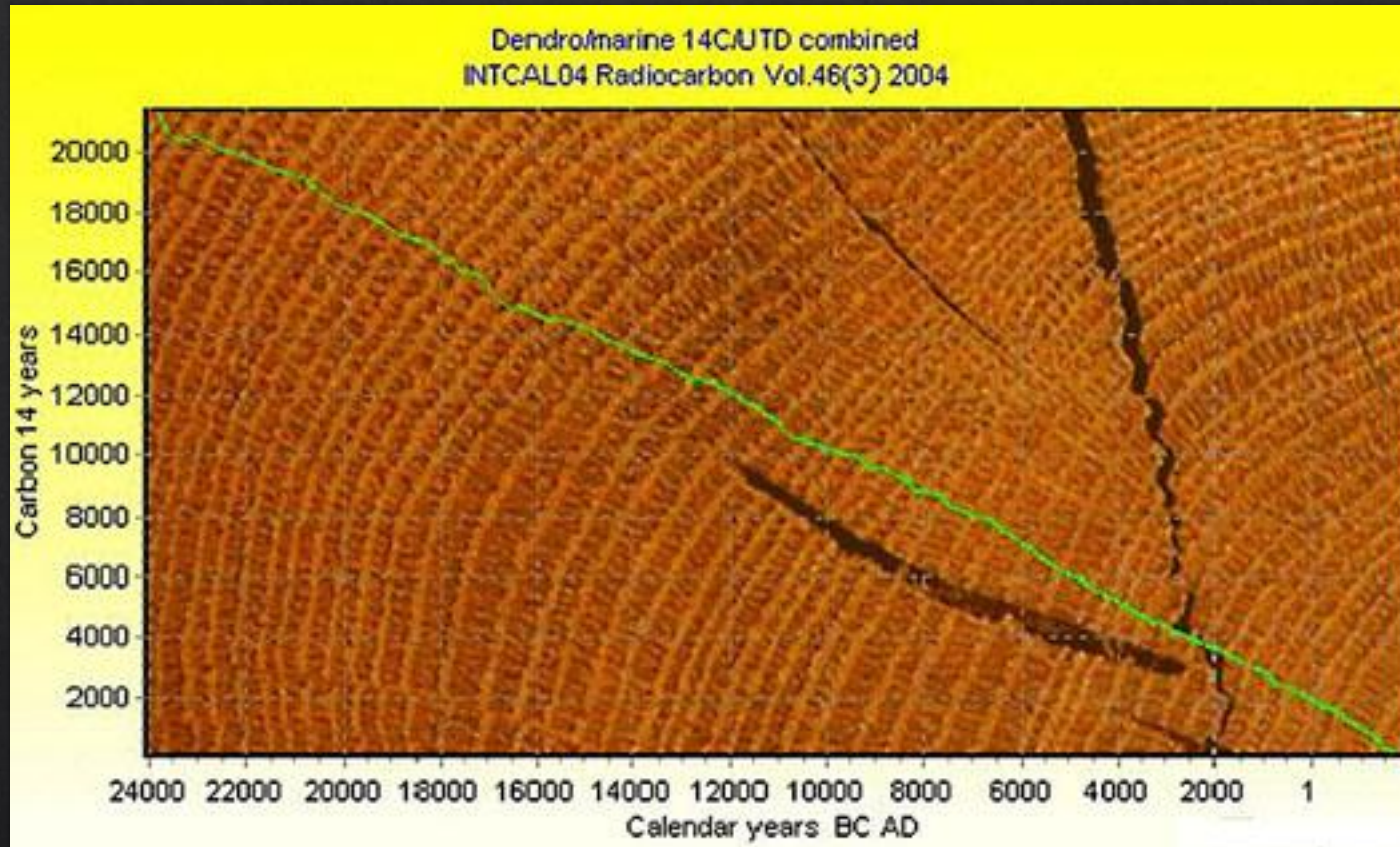
Datering på baggrund af teknik/format?

Datering på baggrund af teknik/format?

- Daguerreotypi: efter 1839 – indtil ca. 1860
- Visitkortformat: efter 1860 – indtil ca. 1930'erne
- Kabinetsformat: efter 1866 – indtil ca. 1920'erne
- Ambrotypi: efter ca. 1855 – indtil ca. 1890'erne
- Stereoskop-fotografi: ca. 1851 – indtil ca. 1930'erne
- Albumin (gulnet): efter 1851 – indtil ca. 1900
- Forstørrelser: hovedsageligt efter 1871
- Indendørs, ikke atelier: hovedsageligt efter 1880
- Postkort: efter 1887
- Glaspladenegativer: før 1950'erne
- Polaroid, sort/hvid: efter 1947
- Polaroid, farve: efter 1963
- Farvefoto: efter 1950 (almindeligt tilgængeligt)

Datering ud fra andre kriterier?

Datering ud fra andre kriterier?

- teknik/format
- fotografsignaturer
- protokoller
- påklædning

Hvad ved vi?

Fotografens signatur

Fotografens signatur

Visitkortformat – 1860-ca. 1930'erne

Fotografens signatur

Visitkortformat – 1860-ca. 1930'erne
Stempel → stilart: 1890-1910

Fotografens signatur

Visitkortformat – 1860-ca. 1930'erne
Stempel → stilart: 1890-1910

Fotografsignatur: L. Poulsen, Vejen.

Fotografens signatur

Visitkortformat – 1860-ca. 1930'erne
Stempel → stilart: 1890-1910

Fotografersignatur: L. Poulsen, Vejen.
Bjørn Ochsner, *Fotografer i og fra Danmark indtil år 1920*:

Fotografens signatur

Visitkortformat – 1860-ca. 1930'erne
Stempel → stilart: 1890-1910

Fotografsignatur: L. Poulsen, Vejen.
Bjørn Ochsner, *Fotografer i og fra Danmark indtil år 1920*:
Laurids Poulsen (1865-) Vejen: atelier 1893-ca. 1918.

Fotografens signatur

Visitkortformat – 1860-ca. 1930'erne
Stempel → stilart: 1890-1910

Fotografersignatur: L. Poulsen, Vejen.
Bjørn Ochsner, *Fotografer i og fra Danmark indtil år 1920*:
Laurids Poulsen (1865-) Vejen: atelier 1893-ca. 1918.

Protokolnummer: "Pladen opbevares for efterbestilling"

Fotografens signatur

Visitkortformat – 1860-ca. 1930'erne
Stempel → stilart: 1890-1910

Fotografersignatur: L. Poulsen, Vejen.
Bjørn Ochsner, *Fotografer i og fra Danmark indtil år 1920*:
Laurids Poulsen (1865-) Vejen: atelier 1893-ca. 1918.

Protokolnummer: "Pladen opbevares for efterbestilling" → Desværre ikke ☹

Fotografprotokoller

November 1919

9	9694	12	Marcus Sørensen	Fotth. B.	X	10	00
-	9695	12	H. P. Krogh og Høne	Lab. B.	X	24	00
-	9696	10	H. P. Krogh med Familie	18/24	X	40	00
-	9697	8	H. P. Krogh 7 Børn	18/24	X	32	00
11	9698	12	Edvin Brønck, Kilde og Holsten	Lab.	X	24	00
-	-	6	Larsen Hans Sørensen, Kong Valley	Lab. B. 3/4	X	12	00
13	9699	3	Lued L. Th. Beckers Høne, Høje	Lab. B.	X	10	00
14	-	6	Jens Mathias Høne og 2 Børn	Fotth. 3/4	X	6	00
15	-	12	Anders Sørensen Høne og 7 Børn, til Tønder	Fotth. 3/4	X	8	00
16	9700	6	Løft Jens Mathias Beck og 4 Børn	18/24	X	24	00
17	-	3	Erik Sørensen, Hans Sørensen	Lab. B. 3/4	X	7	50
18	-	1	Larsen Jes Ridgord med Familie	18/24 3/4	X	4	00
21	9701	6	Emil Mortensen til Tønder	V. B.	X	8	00
22	-	2	Steen Just Hansen Høne og Børn	V. B. 3/4	X	4	00
23	9702	12	Th. Jørgen Verner Larsen Høne, Høje	V.	X	12	00
-	9703	12	Anders Sørensen 2 Børn	V.	X	12	00
-	9704	12	Agnes Olsen, Rindby	Fotth.	X	10	00
26	9705	12	Karl P. Mathias Høne og Børn	Fotth.	X	10	00
-	9706	12	Hans J. Sørensen Høne, Rindby	Fotth.	X	10	00
-	-	2	Mika Holst	V. B. 3/4	X	2	50
28	-	6	Edv. Jensen Beck, Rindby Høne og Børn	V. B. 3/4	X	7	00
29	9707	1/4	Th. Jørgen Mathias Høne og Børn, Rindby	Fotth. Lab.	X	15	00

292, 00

Side fra fotograf
Kromanns protokol.
November 1919. Esbjerg
Byhistorisk Arkiv

Fotografprotokoller

Fotografprotokoller

-	-	6/1	Løjtnant P. H. Hansen, Thisted, 6. 10. 1869-70. 18. 00	lit
6	11502	4	Capt. N. H. Nielsen Barw. død 18. 00	lit
7	11503	3	Capt. N. H. Nielsen af Høne 5. 3. 1864. 35. 00	lit
Johann Larsen, Nørresønder 12. 4. 1869.				97 75

Fotografprotokoller

-	-	6/1	Løjtnant P. H. Nielsen, Thisted, 6. 11. 1896-70.	18. 00	lit
6	11502	4	Capt. N. K. Nielsen Barw. død	16. 00	lit
7	11503	3	Capt. N. K. Nielsen og Hustru 5 Børn. 18/54-24x30	35. 00	lit
Johann Larsen, Nørresønder 12. 4. 2. 1895.				97	75

Kirkebøgerne (Rigsarkivet: www.sa.dk): 1925, Kaptajn N.K. Nielsens barn, Niels Aage Nielsen, 1 år, døde den 2. maj og blev begravet den 6. maj.

Fotografprotokoller

-	-	6/1	Løjtnant Kap. Hørring-Larsen, Hundested, 6. 11. 1869-70. 18. 00	lt
6	11502	4	Capt. N. K. Nielsen Barw. død 18. 00	lt
7	11503	3	Capt. N. K. Nielsen og Hustru 5 Børn. 18. 00	lt
Johann Larsen, Nørre Sønder 12. 4. 1869.				97 75

Kirkebøgerne (Rigsarkivet: www.sa.dk): 1925, Kaptajn N.K. Nielsens barn, Niels Aage Nielsen, 1 år, døde den 2. maj og blev begravet den 6. maj.

Fotografprotokoller

-	-	6/1	Jens P. H. Nielsen, 10969-70, Hundested, 6. M. H. 18. 3. 20	X	18. 00	lt
6	11502	4	Capt. N. K. Nielsen Barw. død	Coab. X	16. 00	lt
7	11503	3	Capt. N. K. Nielsen og Hustru 5 Børn. 18/34. 24x30. 18/34. 24x30. 18/34. 24x30.	X	35. 00	lt
Zohary Larsen, Nørresønder 12. 4. 2. 18/34.					97. 75	

Kirkebøgerne (Rigsarkivet: www.sa.dk): 1925, Kaptajn N.K. Nielsens barn, Niels Aage Nielsen, 1 år, døde den 2. maj og blev begravet den 6. maj.

8.	12628	6	Blikkenslagerbinding Niels Skelmsøe.	2 Br. Postk X	8. 00	lt.
12.	12629	6	Franz Beck i Kisten.	Coab. sm. H. X	18. 00	lt.
14.	-	6	Jens A. Jørgensen og Blara.	Postk Egl. X	5. 00	lt.
14.	12630	6	Jens A. Jørgensen og Blara.	Coab. X	10. 00	lt.

Fotografprotokoller

-	-	6/1	Sjener Kap. Warrers Sørensen, Hundested, 6. 10. 1896-70.	18. 00	lt
6	11502	4	Capt. N. K. Nielsen Barw. død	16. 00	lt
7	11503	3	Capt. N. Th. Nielsen og Hustru 5 Børn. 18/4. 1894. 24x30. Pr. 10.	35. 00	lt
Zohary Larsen, Nørresønder 12. 4. 1895.				97. 75	

Kirkebøgerne (Rigsarkivet: www.sa.dk): 1925, Kaptajn N.K. Nielsens barn, Niels Aage Nielsen, 1 år, døde den 2. maj og blev begravet den 6. maj.

8.	12628	6	Blikkenslager Becking Niels Skelmose.	8. 00	lt.
12.	12629	6	Franz Beck i Kisten.	18. 00	lt.
14.	-	6	Jens A. Jørgensen og Blava.	5. 00	lt.
14.	-	6	Jens A. Jørgensen og Blava.	10. 00	lt.

Kirkebøgerne (Rigsarkivet: www.sa.dk): 1931, Franz Josef Christian Carl Beck, 54 år, hotelforpagter i Nordby, søn af hotelejer Heinrich Beck, døde den 6. marts og blev begravet den 12. marts. Efterlod hustruen Mette.

Påklædning

Påklædning

- ◆ ... snyder!
- ◆ Vi kan (nogenlunde) sige
”tidligst år...” men ikke
”senest år...”
- ◆ - og ”tidligst år...” svinger
efter egn, socialklasse,
erhverv, traditioner...

Påklædning

Påklædning

◆ Fra Sig

Påklædning

- ◊ Tidligst 1855: Kapothat med hagebånd, krinolinekjole med tragtformede ærmer + 10 år for Sig
- ◊ ”senest” 1870 – krinolinen afløst af tournure med ophæftninger + 10 år for Sig

Påklædning

◆ Dvs. ca. 1865-1880

Påklædning

◆ MEN! Genskin + guldkant = ramme?

Påklædning

- ◆ MEN! Genskin + guldkant = ramme?
- ◆ = forstørrelse?

Påklædning

- ◊ Genskin + guldkant = ramme?
- ◊ = forstørrelse?
- ◊ = tidligst 1871...

Påklædning

◆ Dvs. 1871-1880

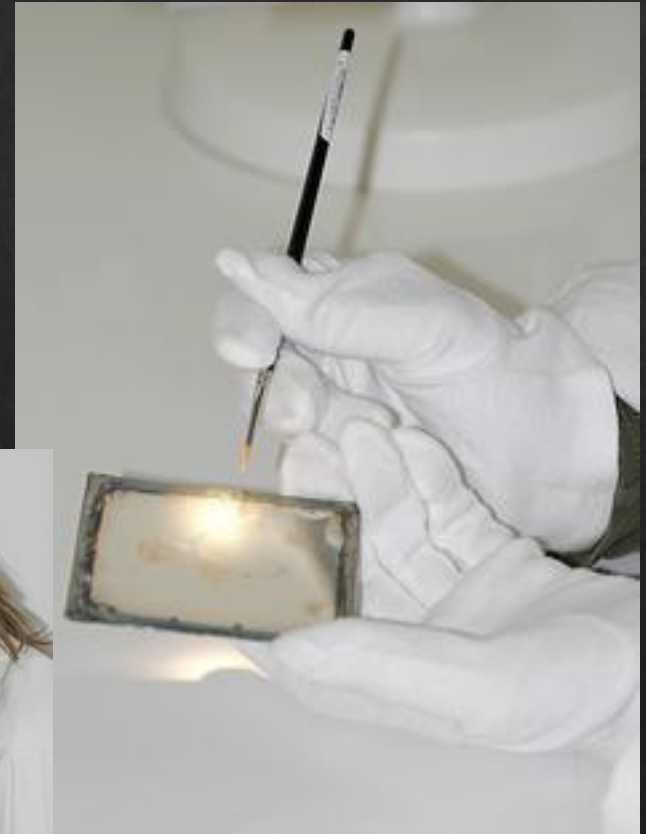
Påklædning

◊ Dvs. 1871-1880

◊ Cirka!

(Op)bevaring

Bevaring

- ◊ Lys
- ◊ Varme
- ◊ Fugt
- ◊ Tape
- ◊ Plasticposer
- ◊ Plastlommer
- ◊ Kuglepenne

- Mørke
- Kulde
- Silkepapir
- bomuldssnor
- Syrefri æsker
- Arkivkuverter
- Blyanter

Bevaring

- ◆ Forventet levealder for bl.a. farvebilleder ved almindelig stuetemperatur: 25-50 år.
- ◆ Sænk varmen og affugt: 100 år.

Bevaring

- ◆ Daguerreotypi: max 20°, 40-50% relativ fugtighed. Bør ligge i æsker, gerne luftrensende.
- ◆ Sort/hvid-papirbilleder: max 18°, 30-50% relativ fugtighed. Adskilles af læg.
- ◆ Farve-papirbilleder: max 2°, 30-40% relativ fugtighed. Adskilles af læg.
- ◆ Sort/hvid-dias: max 2°, 20-50% relativ fugtighed.
- ◆ Farve-dias: max -10°, 20-50% relativ fugtighed.

Bevaring

- ◊ Glasplade-negativer: max 18°, 30-40% relativ fugtighed.
- ◊ *Plastic-negativer (selvopløselige!):*
 - ◊ Nitrat og acetat (indtil 1960-70'erne): max 2°, 30-40% relativ fugtighed (cellulosenitrat er sprængfarligt, selvantænder ved 38°, KB: -5°, 30% relativ fugtighed)
 - ◊ Polyester (fra 1960-70'erne): max 18°, 30-50% relativ fugtighed.
 - ◊ Farvenegativer: altid -10°, 20-50% relativ fugtighed.

*Cellulosenitrat under nedbrydning.
Det Kongelige Bibliotek*

Litteratur + www

- ◆ Mette Sandbye (red.): *Dansk Fotografihistorie* (Gyldendal, 2004).
- ◆ Michael Langford: *Fotografiens historie* (Aschehoug, 1981).
- ◆ Bjørn Ochsner: *Fotografer i og fra Danmark indtil år 1900 og Fotografer i og fra Danmark indtil år 1920*
(<http://bornholmphoto.dk/bo1920/index.html>).
- ◆ Karen Brynjolf Pedersen, Katja Rie Glud og Ulla Kejser: *Bevar billedet. Vejledning i bevaring af fotografier og film* (Landsforeningen til bevaring af fotografier og film, 2004).
- ◆ www.fotoogfilm.dk → Landsforeningen til bevaring af fotografier og film
- ◆ www.slaegtogdata.dk → DIS-Ukendte billeder
- ◆ www.fotohistorie.com
- ◆ www.konsv.dk – Center for Bevaring af Kulturarv

Om

Foto

Kbh

Sjælland

Øerne

Lol-Fal

Fyn

Jylland

Danmark

Personalia

Div

Europa

A-B Jylland

>

C-E Jylland

>

F-H Jylland

>

J-K Jylland

>

L Jylland

>

M-O Jylland

>

P-R Jylland

>

S-T Jylland

>

U-AA Jylland

>

book.com/arvegods/ [HER](#)

Fotohistorien og fotografiets fortælling

Jeg er medlem af Dansk Fotohistorisk Selskab - et godt sted at blive klogere på et stort og fascinerende emne. Se mere [HER!](#)

1.

History of Photography
fotohistorie.com (OBS. det er
den side du er på nu) er vores
hovedside, men se også:

2.

History of Worldphotography
[HER](#)

Tak for opmærksomheden!

